

eerste plaats, wat voor De Vries, die dacht dat zijn troep 'het wel eenige jaren tegen de Duitschers zou uithouden'⁴²⁾, een andere reden was om in 1867⁴³⁾ Rotterdam de rug toe te keren.

Het Comité voor het Tooneel en de Opera, dat voor eigen rekening de gezelschappen exploiteerde, stelde vervolgens een aparte directeur voor de opera aan en Jan Albregt en Daan van Ollefen als de directeurs voor het toneel. Deze twee waren aanhangers van de nieuwe speeltrant en van een beter repertoire. 'Sindsdien is het Rotterdamsche tooneel een steeds belangrijker plaats in de tooneelgeschiedenis gaan innemen. Weldra zouden deze "Rotterdamers" zelfs leiding geven aan het tooneel in ons land. Door hun natuurlijker opvatting van mise-en-scène en speeltrant hebben Albregt en Van Ollefen baanbrekend werk verricht, dat door Legras en Haspels is voortgezet. Een eigen Rotterdamsche traditie werd geschapen; zij heeft meer dan een halve eeuw bestaan.'⁴⁴⁾

Een praktische oorzaak voor deze vernieuwing was het gebrek aan geld. In 1869 stootte het Comité het toneel af, en moesten Albregt en Van Ollefen de zaak voor eigen rekening drijven. 'Doordat de directie generlei steun ontving, integendeel zelfs huur had te betalen, werd zij genoodzaakt van het grand-spectacle en zijn kostbare monteringen af te zien; zo heeft een op zichzelf betreurenswaardige achteloosheid der Rotterdamse overheid ertoe meegewerkt dit gezelschap te drijven in de goede richting, die door de jonge letterkundigen in den lande in die jaren zeer werd voorgestaan.'⁴⁵⁾

De strijd die binnen het gezelschap plaats vond 'voor natuurlijkheid in dictie en spel, was, evenals die van Corver honderd jaar tevoren, in essentie gebaseerd op de noodzaak tot verbetering van het repertoire. Want een natuurlijke speelstijl vereist in de eerste plaats een natuurlijke tekst'⁴⁶⁾. Dat nieuwe repertoire bestond uit de Franse half-ernstige comedies, die in de beschaafde kringen speelden: het salon-realisme. Het repertoire werd langzamerhand gemoderniseerd, en behalve de 'oude Franse draken en Duitse huilstukken'⁴⁷⁾ werden ook de nieuwe society-stukken opgevoerd.

Vooraf onder Albregt en Van Ollefen werd deze lijn voortgezet. 'Weliswaar kwam er niet dadelijk een einde aan de producten uit de misdaad-en-straf-fabriek van Anicet-Bourgeois en aan de huile-rijge "Birch-Pfeiffertjes" (want daar was nog altijd een groot publiek voor), maar ze werden meer en meer afgewisseld met intelligenter geschreven comedies en "salon-stukken" waarin minder primitieve gevoelens en verwickelingen overheersten.'⁴⁸⁾ Daar-